

Sygn. akt IV KS 36/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Koziół (przewodniczący)

SSN Dariusz Kała (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

Protokolant Anna Kowal

w sprawie **P. K.**

oskarżonego o czyn z art. 209 § 1a k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 30 grudnia 2020 r.,

skargi obrońcy oskarżonego

od wyroku Sądu Okręgowego w R.

z dnia 19 sierpnia 2020 r., sygn. akt III Ka (...)

uchylającego wyrok Sądu Rejonowego w D.

z dnia 12 grudnia 2019 r., sygn. akt II K (...)

i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania

- 1. uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w R. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym;**
- 2. zwraca oskarżonemu opłatę od skargi w kwocie 450 (czterysta pięćdziesiąt) złotych.**

UZASADNIENIE

P. K. został oskarżony o to, że w okresie od dnia 01 lutego 2018 roku do dnia 31 stycznia 2019 roku, w G., gm. C., woj. (...), uchylał się od wykonania ciążącego na nim obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości ugodą zawartą w dniu 08 grudnia 2016 roku przed Sądem Rejonowym w D., sygn. akt III RC (...), poprzez niełożenie na utrzymanie swojej córki — małoletniej N. K. reprezentowanej przez J. W., przez co naraził ją jako osobę uprawnioną na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, wskutek czego łączna wysokość powstałych zaległości stanowi równowartość co najmniej trzech świadczeń okresowych. tj. o czyn z art. 209 § 1a k.k.

Wyrokiem z dnia 12 grudnia 2019 r., sygn. akt II K (...), Sąd Rejonowy w D. uznał oskarżonego P. K. za winnego popełnienia czynu zarzuconego mu w akcie oskarżenia stanowiącego występki z art. 209 § 1a k.k. i za czyn ten, na mocy powołanego przepisu, wymierzył oskarżonemu karę 150 (stu pięćdziesięciu) stawek dziennych grzywny, przyjmując wysokość jednej stawki dziennej na kwotę 10 (dziesięć) złotych. W wyroku zawarto także rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu.

Od powyższego wyroku apelacje wywiedli prokurator i oskarżycielka posiłkowa.

Prokurator zaskarżył wyrok w części dotyczącej rozstrzygnięcia o karze, na niekorzyść oskarżonego, podnosząc zarzut rażącej niewspółmierności wymierzonej wobec oskarżonego P. K. kary grzywny, „w wyniku niedostatecznego uwzględnienia stopnia zawinienia oraz znacznego stopnia społecznej szkodliwości przypisanego oskarżonemu przestępstwa poprzez uznanie, iż wymierzona kara grzywny w świetle zamożności i majątności oskarżonego będzie adekwatną reakcją na popełniony przez oskarżonego czyn, a tym samym spełni swoje cele wychowawcze i zapobiegawcze oraz przyczyni się do kształtowania świadomości prawnej oskarżonego, a przede wszystkim będzie go motywować do przestrzegania norm prawnych w przyszłości i poważnego traktowania ciążącego na nim obowiązku alimentacyjnego na rzecz małoletniej córki N. K., co w

konsekwencji doprowadziło, że orzeczonego rodzaj kary jest rażąco niewspółmierny i nie spełnia wymogów prewencji zarówno indywidualnej, jak i ogólnej”.

Podnosząc powyższe zarzuty skarżący wniósł o:

- 1) zmianę zaskarżonego wyroku poprzez wymierzenie oskarżonemu P. K. kary 3 (trzech) miesięcy pozbawienia wolności,
- 2) warunkowe zawieszenie wykonania orzeczonej kary na okres próby wynoszący 3 (trzy) lata,
- 3) zobowiązanie oskarżonego P. K. do wykonywania ciążącego na nim obowiązku łżenia na utrzymanie małoletniej córki N. K. (art. 72 § 1 pkt 3 k.k.);
- 4) w pozostałym zakresie utrzymanie zaskarżonego wyroku w mocy.

Oskarżycielka posiłkowa zaskarżyła orzeczenie w całości, podnosząc zarzuty:

1. „obrazy przepisów prawa materialnego, a to art. 72 § 1 pkt 3 k.k., polegającej na braku zobowiązania przez Sąd I instancji oskarżonego do wykonywania ciążącego na nim obowiązku łżenia na utrzymanie małoletniej pokrzywdzonej N. K., przez co nie udzielono istotnym interesom małoletniej pokrzywdzonej N. K. należytej ochrony prawnej, albowiem nie zagwarantowano, iż oskarżony w przyszłości będzie wykonywał ciążący na nim obowiązek łżenia na utrzymanie małoletniej pokrzywdzonej;

2. obrazy przepisów prawa materialnego, a to art. 53 § 1 i 2 k.k., polegającej na wymierzeniu oskarżonemu kary w sposób sprzeczny z ogólnymi dyrektywami wymiaru kary, poprzez wymierzenie oskarżonemu kary w rodzaju i wysokości nieadekwatnych do stopnia społecznej szkodliwości czynu, a także niezapewniającej spełnienia wobec sprawy funkcji wychowawczej i zapobiegawczej kary;

3. obrazy przepisów postępowania, która miała wpływ na treść orzeczenia, a to art. 4 k.p.k., art. 7 k.p.k. oraz art. 410 k.p.k., polegającej na przekroczeniu granic swobodnej oceny dowodów, a tym samym dokonaniu ustaleń

oraz oceny faktów w sposób dowolny, sprzeczny ze zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym oraz zasadami doświadczenia życiowego i regułami logicznego rozumowania, bezkrytycznie na korzyść oskarżonego P. K., czym naruszono zasadę swobodnej oceny dowodów i w konsekwencji doprowadzono do wydania zaskarżonego wyroku i wymierzenia oskarżonemu kary w rodzaju i wysokości i nieadekwatnych do stopnia społecznej szkodliwości czynu, a także niezapewniającej spełnienia wobec sprawy funkcji wychowawczej i zapobiegawczej kary, a ponadto mogącej powodować w przyszłości problemy z jej wykonaniem;

4. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na treść orzeczenia, polegający na nierozważeniu przez Sąd I instancji w sposób należyty: stopnia społecznej szkodliwości czynu zarzucanego oskarżonemu, stopnia winy oskarżonego, umyślności i premedytacji, jakimi cechowało się zachowanie oskarżonego oraz długości trwania czasokresu, w którym oskarżony dopuszczał się zarzucanego mu czynu zabronionego, a także motywacji oskarżonego w niewykonywaniu przez niego ciążącego na nim obowiązku alimentacyjnego względem małoletniej pokrzywdzonej, co w konsekwencji doprowadziło do wydania zaskarżonego wyroku i wymierzenia oskarżonemu kary w rodzaju i wysokości nieadekwatnej do stopnia społecznej szkodliwości czynu, a także niezapewniającej spełnienia wobec sprawy funkcji wychowawczej i zapobiegawczej kary, a ponadto mogącej powodować w przyszłości problemy z jej wykonaniem;

5. rażąco niewspółmierność kary wymierzonej oskarżonemu na mocy zaskarżonego wyroku, polegającą na wymierzeniu oskarżonemu, kary grzywny, która biorąc pod uwagę okoliczności sprawy jest rażąco niewspółmierna, albowiem znaczny stopień społecznej szkodliwości czynu zarzucanego oskarżonemu, oraz stopień winy oskarżonego uzasadniają wymierzenie oskarżonemu kary surowszego rodzaju (ograniczenia wolności), gdyż kara wymierzona oskarżonemu zaskarżonym wyrokiem nie daje gwarancji spełnienia wobec P. K. funkcji wychowawczej i zapobiegawczej kary, a nadto jak wynika z postępowania oskarżony tej kary nie ureguje skoro nie płaci na bieżąco alimentów, stąd też Sąd winien orzec wobec oskarżonego karę ograniczenia wolności — pozwalać w ten sposób aby oskarżony

mógł wywiązywać się z obowiązku alimentacyjnego wobec córki, natomiast kara grzywny będzie z uszczerbkiem dla uprawnionej do alimentów córki N.;

6. brak ustanowienia dla małoletniej N. K. kuratora procesowego celem reprezentowania interesów małoletniej w toku niniejszego postępowania, a tym samym naruszenie przepisów postępowania z art. 99 k.r. i o. w związku z art. 49 k.p.k.”.

Mając na uwadze powyższe zarzuty, na podstawie art. 437 § 1 i 2 k.p.k., apelująca wniosła o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku poprzez:

a. wymierzenie oskarżonemu kary 1 (jednego) roku ograniczenia wolności, polegającej na obowiązku wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 40 (czterdziestu) godzin w stosunku miesięcznym;

b. zobowiązanie oskarżonego do systematycznego łożenia na utrzymanie małoletniej pokrzywdzonej N. K. rat alimentacyjnych w pełnych miesięcznych wysokościach oraz w terminach i w sposób określony ugodą zawartą w dniu 8 grudnia 2016 r. przed Sądem Rejonowym w D., sygn. akt III RC (...); ewentualnie o:

2. uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 19 sierpnia 2020 r., sygn. akt II Ka (...), Sąd Okręgowy w R. uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w D. do ponownego rozpoznania.

Od powyższego wyroku skargę wywiódł obrońca oskarżonego, który zaskarżył orzeczenie w całości, podnosząc zarzut naruszenia art. 437 § 2 zd. 2 k.p.k. poprzez uchylenie orzeczenia sądu I instancji w sytuacji, gdy nie było ku temu przesłanek.

W uzasadnieniu nadzwyczajnego środka zaskarżenia obrońca wskazał, że organ ad quem błędnie uznał, że zachodzi potrzeba przeprowadzenia przewodu

sądowego na nowo w całości, z uwagi na brak prawidłowej reprezentacji małoletniej pokrzywdzonej. Reprezentacja ta – wbrew stanowisku instancji odwoławczej – była bowiem właściwa.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi odwoławczemu (art. 539e k.p.k.).

W odpowiedzi na skargę, prokurator wniósł o jej uwzględnienie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga okazała się zasadna.

Z uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia w sposób jednoznaczny wynika, że jedyną przyczyną uchylenia wyroku Sądu Rejonowego i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania było uznanie, że w postępowaniu głównym zaistniało uchybienie polegające na niezapewnieniu małoletniej pokrzywdzonej należytej reprezentacji. Sąd odwoławczy wydając wyrok kasatoryjny odwołał się przy tym do przepisu art. 440 k.p.k., pozwalającego z urzędu na kontrolę instancyjną poza granicami przedmiotowymi środka zaskarżenia. W ocenie organu ad quem matka N. K., która wykonywała jej prawa w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, nie była do tego uprawniona. W przekonaniu sądu odwoławczego także w sprawach o przestępstwo niealimentacji zasadniczo aktualność zachowuje pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 30 września 2010 r., sygn. akt I KZP 10/10, zgodnie z którym *rodzic małoletniego pokrzywdzonego nie może działając w charakterze przedstawiciela ustawowego wykonywać praw tego małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, w tym także w sprawach z oskarżenia prywatnego, jeżeli oskarżonym jest drugi z rodziców*. Podkreślenia wymaga, że Sąd Okręgowy – ustosunkowując się do argumentacji obrońcy oskarżonego zawartej w odpowiedzi na apelację – wyraźnie stwierdził, że treść przepisów art. 98 § 2 i 3 k.r. i o. nie przemawia za uznaniem, że matka małoletniej pokrzywdzonej jest osobą uprawnioną do jej reprezentacji w przedmiotowym postępowaniu. W sprawie tej „małoletnia N. K. nie dochodzi bowiem należnych od ojca alimentów, a postępowanie to dotyczy ewentualnie popełnionego przez P. K. przestępstwa z art. 209 k.k. Tego rodzaju sytuacja

sprawa, iż nie sposób zaakceptować twierdzeń o możliwości zastosowania art. 98 § 2 pkt 2 k.r. i o. wprost do sprawy o przestępstwo”.

Ze stanowiskiem sądu odwoławczego nie można się zgodzić. W obszernym, pełnym odwołań do poglądów wyrażonych w doktrynie i judykaturze, wywodzie zawartym w uzasadnieniu postanowienia z dnia 25 czerwca 2020 r., I KZP 4/20, Sąd Najwyższy jednoznacznie zanegował trafność rozumowania, które legło u podstaw zaskarżonego orzeczenia, wyraźnie stwierdzając, że *czynności prawne podejmowane przez przedstawiciela małoletniego pokrzywdzonego (dziecka) w postępowaniu karnym prowadzonym o przestępstwo z § 1 lub 1a art. 209 k.k. przeciwko rodzicowi dziecka, są czynnościami prawnymi dotyczącymi m.in. należnych dziecku od tego rodzica środków utrzymania i wychowania, w rozumieniu art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o., zatem prawa małoletniego w tym postępowaniu może wykonywać drugi z rodziców*. Sąd Najwyższy w tym składzie w pełni zgadza się zarówno z przywołaną wyżej tezą, jak i argumentacją, która została przytoczona na jej poparcie i z tej racji nie będzie w tym miejscu jej ponawiał. Kompletny i pogłębiony wywód poświęcony tej kwestii znajduje się bowiem w uzasadnieniu postanowienia z dnia 25 czerwca 2020 r., I KZP 4/20.

W świetle powyższych argumentów pogląd organu ad quem, który doprowadził go do przekonania, że w przedmiotowej sprawie zachodzi konieczność wydania wyroku kasatoryjnego z uwagi na potrzebę przeprowadzenia na nowo przewodu sądowego w całości, był zdecydowanie nietrafny. Okoliczność ta, w powiązaniu z faktem, że w postępowaniu głównym nie zaistniało uchybienie wskazane w treści art. 439 § 1 k.p.k., prowadzi do wniosku, że decyzja o uchyleniu zaskarżonego wyroku i przekazaniu sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania nie znajdowała jakiegokolwiek oparcia w treści art. 437 § 2 zd. 2 k.p.k.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy zmuszony był uchylić zaskarżony wyrok i sprawę przekazać Sądowi Okręgowemu w R. do ponownego rozpoznania (art. 539e § 2 k.p.k.).

Przy ponownym rozpoznawaniu sprawy sąd drugiej instancji, kierując się wskazaniem i zapatrywaniem Sądu Najwyższego (art. 442 § 3 k.p.k. w zw. z art. 539f k.p.k.), rzetelnie rozpozna podniesione w apelacjach zarzuty, czego do tej pory nie uczynił, na skutek błędnego uznania, że ich rozpoznanie jest przedwczesne, w związku z uchybieniem stwierdzonym z urzędu (art. 440 k.p.k.). Tego uchybienia w istocie jednak w niniejszej sprawie nie było.

Po przeprowadzeniu tych czynności sąd odwoławczy wyda stosowne orzeczenie, które – jeśli zaktualizuje się taka potrzeba – uzasadni w sposób w pełni respektujący wszystkie wymogi proceduralne.

O zwrocie opłaty orzeczono na podstawie art. 527 § 4 k.p.k. w zw. z art. 539f k.p.k.

Z uwagi na powyższe, rozstrzygnięto jak w części dyspozytywnej wyroku.